

Knihovna nejsou jen knížky

Jak se evropské knihovny mění na otevřená komunitní centra?

Příručka příkladů dobré praxe integračních aktivit

Helena Humňalová, M.Sc.

Nová Škola o.p.s.

2017

Městské knihovny byly od počátku zakládány s jasnou vizí – nabídnout chudším vrstvám místo, kde si budou moci půjčovat knihy, tak si rozšiřovat obzory a vzdělávat se. S informační a technologickou revolucí začaly knihovny ztrácet své tradiční čtenáře a na celém světě byly postupně nuceny nově definovat svůj smysl.

Najednou nestačilo „jen“ půjčovat knížky, musely přijít s rozšířením nabízených služeb (nabídka internetu), programů (speciální kurzy pro veřejnost) a otevřít se pestřejšímu publiku než jaké představovali tradiční čtenáři. Z knihoven se začala stávat komunitní centra, kde se občané mohou setkávat, diskutovat a formálně i neformálně projednávat záležitosti dotyčné komunity. Stále častěji tak veřejné knihovny nabízejí prostor občanským aktivitám.

Knihovny se tak mají stát příjemnými a neutrálními místy pro studium, trávení volného času i setkávání všech generací, místy reflektujícími požadavky veřejnosti na moderní funkční i estetické prostředí.

Aby se knihovny mohly dále rozvíjet, identifikovala studie několik klíčových podmínek:

- vzdělávání zaměstnanců knihoven v překonávání stereotypů, ve specifikách práce s jednotlivými cílovými skupinami a měkkých dovednostech jako je empatie a nenásilná komunikace
- vytvoření adekvátní prostorového a materiálního vybavení, kde se mohou aktivity odehrávat a jednotlivé skupiny setkávat
- plánování skutečně produktivních služeb pro sociálně vyloučené členy komunity vyžaduje zapojení cílové skupiny do tvorby plánů, nebo využívání spolupráce s místními organizacemi, které s cílovou skupinou již pracují. Knihovny mají velký síťovací potenciál a mohou se stát partnerem pro již zavedenou infrastrukturu místních organizací.

Tento materiál chce přiblížit alespoň některé příklady dobré praxe z míst, kde se změna směrem ke knihovně jako otevřeného přirozeného komunitního a integračního centra daří.

Doufáme, že se k nim bude moci zařadit i náš program Společně v knihovně.

Příjemné a hlavně inspirativní čtení Vám přeje

Nová škola, o. p. s.

1. Nizozemí

Knihovna Gemeentebibliotheek v Utrechtu

<http://www.bibliotheekutrecht.nl/collecties/beter-nederlands-leren.html>

Posláním knihovny Gemeentebibliotheek v Utrechtu (GBU) je být zdrojem inspirace s volným přístupem k informacím, vědomostem a kulturou pro všechny obyvatele Utrechtu. Knihovna se může stát informačním zprostředkovatelem, sloužit jako vzdělávací a kulturní centrum, a také jako jakýsi průvodce pro občany ve společnosti.

Název projektu:

Výuka holandštiny v knihovně! (Learning better Dutch at the library!)

Cíl projektu:

- Nabídnout veřejný prostor pro výuku holandštiny a možnost zvýšit povědomí o holandské společnosti
- Napomoci k pochopení toho, co znamená fenomén 'knihovna'
- Zvýšit sociální soudržnost

Cílová skupina:

Projekt je určen pro všechny cizince, kteří se chtějí zlepšit v holandském jazyce

Popis aktivit:

- Jazykové programy na počítačích
- Speciální kolekce dalších kurzů, knih a cd sloužících k výuce holandštiny
- Virtuální informační systém by nainstalován do knihovního počítačového systému. Tento nástroj nabízí uživatelské informace o práci, penězích, zdraví, vzdělání, trvalém povelu, dopravě apod. ve čtyřech jazycích
- Představení chodu knihoven skupinám navštěvující naturalizační kurzy
- Programy podporující čtení a konverzaci určené pro ženy

Tyto aktivity (jazykové a informativní kurzy) otevírají prostor a generují nepřímo další aktivity. Např. navázání kontaktu s tréninkovými centry, aby se zvýšil příliv účastníků, koná se více kulturních aktivit, které doplňují jazykové kurzy (lektoři z Turecka a Maroka), speciální kulturní programy zaměřené na marockou a tureckou kulturu, a konají se konverzační lekce a čtecí skupiny.

Zdůvodnění projektu (kontext):

Nizozemí je známo pro svou dlouhodobou tradici migrace. Jak uprchlíci, tak ekonomičtí migranti přicházejí do země ve velkém počtu. V současné době téměř 20% holandské populace je tvořeno imigranty nebo dětmi imigrantských rodičů.

Od roku 1998 se zásadním způsobem měnila imigrační a integrační politika země. Bez výjimky se imigrační i integrační zákony zpřísnily. Nicméně, příslušnost k jiné kultuře a s tím spojené kulturní rozdíly nadále zůstávají podstatnou součástí a konceptem politik státu.

Holandsko, stejně jako mnoho dalších zemí, považuje za povinnost pro každého, kdo chce v Nizozemí získat občanství, mluvit Holandsky a mít alespoň základní znalost o holandské kultuře a společnosti. Imigranti musí absolvovat jazykový kurz a posléze své dovednosti prokázat v testu. Jelikož jsou knihovny ve všech čtvrtích, kde se větší skupiny imigrantů nachází, zdají se být ideálním prostorem, kde mohou migranti pracovat na počítači, vypůjčit si materiály na procvičování čtení, ale také nalézt informace o místní komunitě, přečíst si noviny, nebo se něco dozvědět o kultuře národa.

V posledních dvou dekadách se změnil význam knihoven. Došlo ke snížení využívání knihoven čistě jako ‚výpůjčnice‘ knih. Tento problém se zrcadlí u zejména první generace imigrantů. Speciálně, skupiny marockých a tureckých imigrantů mají nižší tradici ve využívání služeb knihovny. Proto bylo nezbytné vymyslet, jak by mohla knihovna sloužit lidem, kteří se posmívají nad představou přečíst si knihu.

Partneři:

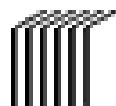
Knihovna spolupracuje se vzdělávacími institucemi, např. školami, vzdělávacími středisky, kde imigranti navštěvují naturalizační nebo holandské jazykové kurzy. Také navázala spolupráci s ‚Bureau Inburgering‘, oddělením zodpovědným za nabytí občanství. Knihovna informovala zaměstnance tohoto oddělení o veškerých jejích aktivitách a poskytla jim své brožury.

Komunikace s cílovou skupinou:

Brožura ve čtyřech jazycích byla distribuována na mnoha místech po celém městě, jako třeba ve vzdělávacích střediscích, komunitních centrech a mešitách.

2. Německo

Stadtbücherei Frankfurt

Stadtbücherei
Frankfurt am Main

[http://librariesforall.eu/en/best-practices/international-library-learn-german-and-teach-german:](http://librariesforall.eu/en/best-practices/international-library-learn-german-and-teach-german/)

[http://www.bibliotheksportal.de/fileadmin/user_upload/content/themen/kunden/interkulturell/dateien/Lotz Internationale Bibliothek.pdf](http://www.bibliotheksportal.de/fileadmin/user_upload/content/themen/kunden/interkulturell/dateien/Lotz_Internationale_Bibliothek.pdf)

Název projektu: Mezinárodní knihovna – Nauč se a uč německy (International Library – Learn German and Teach German)

Cíl projektu:

- Představit nové služby v knihovně
- Nové multimediální aktivity a služby by měly reflektovat různorodost populace ve Frankfurtu
- Poskytování rovného, nediskriminačního přístupu k informacím a knihám, zvláště pro dospělé migranty učící se německy nebo účastníci se kurzů gramotnosti
 - Rozvíjení a ustanovení moderních a na zákazníka orientovaných služeb

Cílová skupina:

Dospělí migranti z odlišných etnických a kulturních prostředí, kteří se zrovna nastěhovali do Frankfurtu. Později byla skupina rozšířena o participanty německých jazykových kurzů a kurů na zvýšení gramotnosti.

Popis aktivit:

- Nákup knih na výuku německého jazyka
 - Zařízení studoven: studovna se čtyřmi CD přehrávači – vhodné k samostudiu
 - Exkurze do knihoven zacílené na migranty, kteří se dozvídají o knihovně pomocí moderních metod (interaktivita, vizualizace, apod.). Podstatný je první pozitivní dojem z knihovny
 - Internetový server „Turci ve Frankfurtu“ měl za cíl poskytnout virtuální doplněk k novým službám
-
- Důraz kladen na PR, představení služeb skrz média, tiskovou konferenci, brožury, letáky, apod.

- Kurzy pro knihovníky – Dialog a Kultury – měli za cíl zvýšit sociální a mezikulturní dovednosti knihovníků. Kurzy byly zacíleny na zvyšování a rozvíjení osobních kompetencí, nicméně byl rozšířen na přání knihovníků o semináře zaměřených na různá témata, např. rozšíření znalostí o různých kulturách, způsob jednání s lidmi z jiných kultur apod.

Zdůvodnění projektu (kontext):

Německo teprve v roce 2005 oficiálně přijalo fakt, že je tzv. imigrantskou zemí, přestože má velmi dlouhou tradici migrace. Migrace zde byla do nedávné doby považována za pouze dočasnou záležitost, s předpokladem návratu migrant do země původu (např. guestarbeitři). Naturalizace měla a má relativně striktní pravidla a zvýhodňuje etnické Němce. Můžeme tudíž hovořit o Německu jako o zemi s "etnickým" modelem migrace. V Německu žije okolo 20% cizinců, z toho největší skupinu tvoří Turci, následně Poláci, Rusové a Italové.

Od roku 1998 se zásadním způsobem měnila imigrační a integrační politika země. Bez výjimky se imigrační i integrační zákony zpřísnily. Nicméně, příslušnost k jiné kultuře a s tím spojené kulturní rozdíly nadále zůstávají podstatnou součástí a konceptem politik státu.

Frankfurt je multikulturní město, kde cizinci tvoří zhruba třetinu populace. Tento údaj koresponduje s počtem zahraničních uživatelů knihovny a klade na knihovnu určité nároky a povinnosti. I přesto, že většina velkých měst v Německu se těší velkému počtu cizinců, město Frankfurt je jedinečné díky městské instituci, Kancelář pro multikulturní záležitosti (the Office for Multicultural Affairs), která poskytuje služby pro cizince již několik let. Městská knihovna je s touto kanceláří v blízké spolupráci, stejně jako s dalšími kulturními nebo cizineckými institucemi.

Pro designování konkrétních projektů, využila městská knihovna nejen městské statistiky, ale i studii „Evaluace Integračních Procesů ve Frankfurtu nad Mohanem“. Jedním z výsledků bylo zjištění, že cizinci ve Frankfurtu žijí ve velmi malých prostorech a toho bylo využito při designování studijních prostorů, kde by lidé mohli pracovat v klidném prostředí.

Migranti jsou již nějakou dobu cílovou skupinou knihovny. Systematicky se zvětšuje kolekce knih speciálně pro tuto cílovku, včetně knih v originálních jazycích, publikacích o Německu, o životě v Německu. Cizinci se také mohou zapsat do jazykových kurzů. Městská knihovna spolupracuje se vzdělávacím centrem (Volkshochschule) a několika zahraničními kulturními centry, a ve spolupráci s nimi organizuje různé kulturní události.

Komunikace s cílovou skupinou:

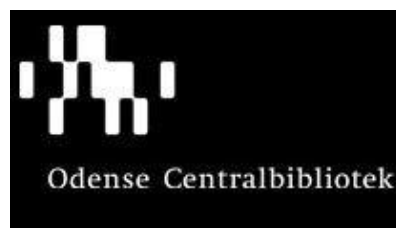
Od počátku bylo součástí plánování projektů v knihovnách plánování i PR aktivit, které jsou potřebné k oslovení těžko dosažitelné cílové skupiny, jako jsou cizinci. K co nejširšímu oslovení cílové skupiny, organizací a politických představitelů, byla naplánována tisková

konference, která spustila projekt. Mimo jiné byl v rámci Mezinárodního dne knih, také zorganizován den otevřených dveří městské knihovny. K větší propagaci byly využity regionální i národní média (tisk, rádio, a tv). Byla vydána tisková zpráva, jež byla zaslána do různých médií. Byly zhotoveny letáky, které byly distribuovány nejrozličnějšími kanály na co největší počet míst.

3. Dánsko

Bibliotekerne Odense

<https://www.odensebib.dk/>

Název projektu: Čteme společně noviny! (We read the newspaper – together in Odense)

Cíl projektu:

Cílem projektu je posílit roli ženy – cizinky v dánské společnosti.

Cílová skupina:

Projekt by zaměřen na nezaměstnané ženy z etnických menšin, které nemají dobrou znalost dánského jazyka. Ženy z projektu vedly spíše izolovaný způsob života a měly malý kontakt s dánskou většinovou společností. Nemluvily dánsky na denní bázi.

Popis aktivit:

V rámci projektu probíhala série setkání, kde se četly noviny, a diskutovaly se pro účastnice důležitá témata. Ženy se samy rozhodovaly, které články se budou číst a rozebírat. Většina z nich byla o životě v Dánsku, např. zdraví, děti, rodinný život, vzdělání, práce, rasismu a jazykových dovednostech. Dalšími z témat byly globalizace, náboženství či politika.

Ženy - imigrantky nebo azylantky pocházely ze zcela i pro sebe odlišného prostředí, jen s tím samým sociálním zázemím v Dánsku. Jejich odlišné životní příběhy se staly náměty mnoha sezení. V rámci těchto diskuzí, získávaly ženy potřebné kompetence k vedení dialogu s ostatními.

Ženy se současně zúčastnily kurzu Al Drub, kde se připravovaly na to, jak získat práci.

Další aktivity byly praktické „studijní“ exkurze na pro ně důležitá místa; sociální a zdravotní střediska apod.

Zdůvodnění projektu (kontext):

Dánsko je se svými 5,5 mil obyvateli homogenní společností, kdy převažuje emigrace nad imigrací a kdy přicházející migranti byli donedávna zejména ze západní Evropy. Nicméně v posledních 30ti letech dochází stabilně k mírnému navyšování počtu imigrantů. V současnosti tvoří cizinci 8% celkové populace a 70% z nich jsou migranti z „nezápadního“ světa. Největší skupinu migrantů tvoří Turci a jejich potomci, dále jde o Iráčany, Němce, Libanonce a Pákistánce.

V Odense, třetím největším městě Dánska, se koncentruje zhruba desetitisícová populace cizinců. Na to reagují i aktivity Městské knihovny v Odense, které se zaměřují právě na etnické minority. Městská knihovna pracuje s novými metodami jako je Open Learning centrum, streetwalking a jazyková stimulace. Knihovna také zaměstnala čtyři konzultanty z řad imigrantů na podporu diverzity v řadách zaměstnanců.

Heslem těchto aktivit byla jednoduchost. Projekty měly být jednoduché, finančně nenáročné a vycházející „ze spodu“ tzv. bottom-up approach. Nicméně projekty byly náročné na čas a pracovníků. Projekt byl veden dvěma knihovnicemi a jedním asistentem.

Partneři:

Instituce, městská samospráva, komunitní skupiny, organizace na pomoc uprchlíkům apod. Partnerem byl projekt AI Drub, kterého se účastnice již účastnily.

Tato aktivita byla také výsledkem networkingu a zkušeností z předchozích projektů a předchozí spolupráce.

4. Velká Británie

Název projektu: Vítejte v knihovně (Welcome to your library!)

<http://www.welcometoyourlibrary.org.uk/>

http://www.welcometoyourlibrary.org.uk/content_files/files/WTYLEvaluationReportrevision.pdf

Vítejte v Knihovně! byl národní projekt propojující virtuálně knihovny s uprchlíky a žadateli o azyl. Proč právě knihovny? Protože knihovny jsou jedny z mála služeb, které jsou přístupné zdarma, bez ohledu na sociální status a peníze. Knihovna zde byla vnímána jako brána kobčanskému životu, a kartička do knihovny jako jednoduše získatelný symbol občanství.

Cíl projektu:

Cílem bylo vytvoření funkčního webového rozhraní. Jeho snahou bylo zlepšení a zpřístupnění kvality služeb pro všechny bez výjimky, zlepšení procesu získávání informací, a pocitu sounáležitosti. Projekt byl postaven na participaci, partnerství, na sdílení příkladů dobré praxe a vyškolených zaměstnancích knihoven.

Cílová skupina:

Tyto webové stránky jsou primárně určeny knihovníkům a zaměstnancům knihoven, uprchlíkům a žadatelům o azyl, a politikům zejména na lokální úrovni.

Popis aktivit:

- Mapování uprchlických komunit a organizací podporujících práci s nimi
- Identifikování bariér při využívání knihoven a hledání řešení pro ně
- Proškolení zaměstnanců knihoven v tématech souvisejících s žadateli o azyl a uprchlíky
- Rozvíjení lokálního partnerství s uprchlickými komunitami a organizacemi pracujících s nimi
- Zjednodušování procedur
- Poskytování podpory při výuce jazyka a čtení
- Organizování kulturních událostí, workshopů a propojování komunit a kultur

Zdůvodnění projektu (kontext):

Velká Británie je pátou největší imigrantskou zemí na světě, s populací 8,5 milionů cizinců (13%). Z toho zhruba jedna třetina pochází ze zemí EU. Jde o jednu z nejrozmanitějších imigrantských skupin na světě, co se týká zemí původu. Klíčovou debatou, která v Británii kolem tématu imigrace probíhá je úspěšná integrace cizinců. V popředí této debaty stojí

otázky ohledně sociální či komunitní soudržnosti, sdílených hodnot a národní identity. Místní autority i národní vláda hrají rozhodující roli ve vytváření místa a příležitostí pro to propojit jednotlivé komunity. Prostor pro sblížení jednotlivých komunit a kultur je klíčový pro integraci. Stejně jako znalost jazyka, a s tím související zajišťování a financování jazykových kurzů nejlépe místními autoritami.

Profil komunit žadatelů o azyl, se kterými knihovny pracovali, i dalších účastníků projektu, kteří nějakým způsobem na projektu participovali, se v průběhu délky trvání projektu měnil. V pilotní fázi projektu, kdy ještě lokální samosprávy neměly tak velkou zkušenost s uprchlíky nebo žadateli o azyl, díky jejich ne příliš signifikantnímu počtu (před rokem 2004), šlo v projektu zejména o informování místních autorit o poskytovaných službách knihovnami. V průběhu další tzv. „národní“ fáze projektu, kdy v zemi došlo ke zvýšení počtu ekonomických migrantů, bylo potřeba projekt upravit tak, aby reflektoval nově vzniklou situaci. Velký nárůst těchto pracovně motivovaných migrantů nastal zejména po vstupu nových členských zemí do EU. Tito migranti se usadili zejména v městských oblastech napříč Británií. Tato demografická změna potenciálních uživatelů služeb knihoven vyžaduje, aby se knihovny adaptovali a odpovídali na vynořující se požadavky po vzniku nových služeb se specifickým zacílením na cílovou skupinu/cizinců. S tímto na vědomí se zvyšuje relevance a aplikovatelnost projektu Vítejte v Knihovnách!

Partneři:

Pět městských knihoven, městské samosprávy, apod.

5. Česká Republika

Knihovna Ostrava – Vítkovice

<http://www.kmo.cz/>

Název projektu: Romani KEREKA – Romský Kruh

<http://cms.kmo.cz/www/cl-900/91-projekt-romani-kereka-romsky-kruh/>

Cíl:

Podstatou projektu Romani kereka – Romský kruh je vybudovat veřejnou knihovnu se zaměřením na romské obyvatelstvo v lokalitě Ostrava-Vítkovice.

Záměrem je vědomě zohlednit v této knihovně romské návštěvníky. Nejedná se tudíž o romskou knihovnu ve smyslu zaměření výhradně na romskou a romistickou klientelu.

Cílem je vytvořit prostor setkávání, kde se budou Romové cítit vítáni, aniž by byli oddělováni od majoritní populace.

Cílová skupina:

Prioritní skupinou jsou romské děti předškolního a mladšího školního věku, jde tedy o orientaci především na řízenou podporu dětského čtenářství. Za další cílové skupiny jsou považovány romské matky na mateřské dovolené a romská rodina jako celek, která dodnes funguje jako velmi pevný svazek a představuje klíč pro navázání pozitivní komunikace s Romy jako jednotlivci.

Popis aktivit:

- veřejná knihovnicko-informační činnost /bezplatné zpřístupňování dokumentů z knihovního fondu
- zprostředkování informací ze státní správy a samosprávy
- přístup ke službám sítě internet, spojení reálné a virtuální knihovny poradenství v oblasti romské problematiky
- prostřednictvím vyškoleného knihovnického personálu
- podnětná prezentace a propagace podnětů z oblasti romské problematiky ve spolupráci s romskými organizacemi, sdruženími a romskými poradci
- skupinová a individuální školení a vzdělávací programy na podporu dětského čtenářství, informační a počítačové gramotnosti
- kulturní, výchovná, vzdělávací činnost

Zdůvodnění projektu (kontext):

Ostravsko je region s druhou nejvyšší koncentrací romského obyvatelstva v ČR, zároveň je zde vysoká míra nezaměstnanosti. Přímá souvislost mezi oběma fakty je nesporná, avšak nevyčíslitelná. Zdá se, že klíčem k perspektivnímu řešení současného postavení romské menšiny ve většinové společnosti je právě dlouhodobá podpora vzdělávání. Knihovna se zaměřením na romské obyvatelstvo je umístěna v Ostravě Vítkovicích, v místě dříve výhradně osidlovaném romskými rodinami a nacházejícím se v sousedství dalších městských obvodů v podobné situaci.

Tento projekt vychází z dlouholeté pozitivní zkušenosti s prací s romskými dětmi v řadě poboček Knihovny města Ostravy, ať už jde o městské části Ostrava-Kunčičky, Mariánské Hory či Svinov.

Součástí přípravy projektu Romaňi kereka – Romský kruh se stal seminář s mezinárodní účastí, jenž proběhl v Ostravě 17. října 2005. Cílem bylo navázat nové kontakty s romskými organizacemi a dalšími institucemi, bez nichž by nebyl úspěšný provoz doprovodných programů budoucí knihovny reálný.

Partneři:

Knihovna města Ostravy spolupracuje jak s Ostravskou univerzitou, tak s romskými asistenty, terénními sociálními pracovníky, Úřadem městského obvodu Ostrava-Vítkovice, Magistrátem města Ostravy, Goethe-Institutem v Praze, SKIP a dalšími. Projekt získal rovněž záštitu Úřadu vlády ČR. K úspěšné realizaci přispěl významnou měrou také sponzor, německá nadace Hermann-Niermann Stiftung z Düsseldorfu.

Goethe Institut Praha www.goethe.de/prag

Svaz knihovníků a informačních pracovníků <http://skip.nkp.cz/>

Ostravská univerzita <http://www.osu.cz/>

Projekt získal rovněž záštitu Zmocněnce vlády ČR pro lidská práva <http://www.vlada.cz/cs/rvk/zmocnenci>

Designéri studia Design-brothers, s.r.o. jsou autory interiéru knihovny www.vaclavik-design.com

Společně v knihovně

Cílem projektu je podpora vybraných poboček Městské knihovny v Praze v jejich roli přirozených integračních center a center neformálního vzdělávání. Projekt propojuje knihovny, žáky okolních základních škol a dobrovolníky. Speciální pozornost věnuje dětem s odlišným mateřským jazykem. Stěžejní aktivitou projektu je pomoc při domácí přípravě na školu, otevřená pro všechny zájemce, zajišťovaná dobrovolnými lektory. Projekt chce nastavit a otestovat udržitelný a přenositelný model spolupráce knihovny s dobrovolníky. Oběma skupinám poskytne průběžnou metodickou podporu. Na projektu spolupracují Nová škola, o.p.s. a Městská knihovna v Praze.

Více o programu na www.novaskolaops.cz/spolecne-v-knihovne

Nová škola, o.p.s.

„Každý má právo na plnohodnotné vzdělávání. Někdo to ale má těžší...“

Obecně prospěšná společnost Nová škola je nevládní, nezisková organizace, která od roku 1996 podporuje inkluzivní vzdělávání jazykově, sociálně či kulturně znevýhodněných dětí a mládeže. Vedle toho zajišťuje různé formy metodické podpory a další vzdělávání i pedagogickým pracovníkům. Usiluje o koncepční řešení otázek spojených s inkluzivním vzděláváním – je členem ČOSIV (České odborné společnosti pro inkluzivní vzdělávání) a partnerem celoevropského projektu Early Childhood Program, je také členem Regionální poradní platformy pro integraci cizinců při MHMP. Velkou část její činnosti v oblasti přímé podpory zajišťují dobrovolníci.

Projekt „Společně v knihovně“ (reg. č. CZ.07.4.68/0.0/0.0/15_005/0000067) je financován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR v rámci Operačního programu Praha – pól růstu ČR.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
OP Praha – pól růstu ČR

